

29.11.2010

Dnro 313/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Eero Kallio

POLIISIN EI OLISI TULLUT VAHVISTAA TOIMITTAJAN TIETOA KOULUHÄIRIKÖINNIN TAKIA KIINNIOTETUSTA ALAIKÄISESTÄ

1 KANTELU

Kantelija arvostelee poliisin menettelyä eräällä koululla tapahtuneesta häiriköinnistä tiedottamisessa. Poliisi oli ainakin Metro-lehden mukaan vahvistanut aseiden näköisellä sytyttimellä häiriköineen pojan samaksi henkilöksi, joka oli aikaisemmin aiheuttanut häiriötä ylimääräisen kalapuikon takia. Kantelija katsoo, että poliisi ei ole ollut tässä tapauksessa erityisen hienovarainen, koska alaikäisen pojan pystyi saatujen tietojen perusteella tunnistamaan jokainen hänen lähipiirissään.

Kantelijan lisäksi mainitun pojan äiti on kannellut tästä sekä eräistä muista samaan tapahtumaan liittyvistä asioista eduskunnan oikeusasiamiehelle. Annan hänen kanteluunsa eri ratkaisun, joka sisältää salassa pidettäviä kohtia. Käsittelen kantelun yhteydessä ainoastaan tiedottamiseen liittyviä asioita.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Saadun selvityksen mukaan poliisi sai 28.1.2009 kello 10.04 hälytystehtävän, jonka mukaan eräällä koululla oli noin puoli tuntia aikaisemmin nähty pojan osoittelevan käsiaseella toista henkilöä. Paikalle hälytettiin yhteensä kolmelta Itä-Uudenmaan ja liikkuvan poliisin partiota. Kenttäjohtajana tehtävässä toimi ylikonstaapeli A ja yleisjohtajana rikoskomisario B.

Koulun oppilaat evakuoitiin koulutiloista ja poliisi otti kiinni ja toimitti kuulusteluihin kaksi koulun oppilasta. Osoittelussa käytetty ase löytyi myöhemmin läheisestä metsästä ja osoittautui käsiaseen näköiseksi sytyttimeksi. Selvityksen mukaan sytytin oli ulkomailta tuotu, aidon pistoolin näköinen ja metallisenoloinen.

Asiaa tutkittiin epäiltynä laittomana uhkauksena. Tutkinnanjohtajana toimi rikoskomisario C.

Rikoskomisario B kertoo selvityksessään, että hän antoi heti tilanteen haltuunoton jälkeen medialle kirjallisen tiedotteen, jossa hän totesi muun muassa, että "viimeaikoina on ollut paljon koulu-uhkauksia ja tilanne otettiin vakavasti".

Noin tunnin kuluttua tiedotteen julkaisemisesta eräs toimittaja soitti B:lle ja kertoi saaneensa tiedon, että tekoon epäiltynä oli julkisuudessa paljon puhetta herättänyt median "kalapuikkopojaksi" nimeämä henkilö. Toimittaja kysyi B:ltä suoraan, voiko hän vahvistaa tämän tiedon paikkansa pitävyyden. B kertoi päättäneensä tällöin, että hän ei valehtelisi toimittajan esittämään suoraan kysymykseen. Hän vastasi kysymykseen totuudenmukaisesti ja vahvisti toimittajan tiedon pitävän paikkansa. B kertoo todenneensa, että kyseessä oli sama henkilö. Hän kiistää kuitenkin käyttäneensä lehdissä olevaa "kalapuikkopoika" -nimitystä pojasta. Se oli B:n mukaan toimittajien oma luonnehdinta.

Asiassa tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario C kertoo selvityksessään, että hänelle soitettiin useista tiedotusvälineistä heti koulun tyhjentämisen jälkeen. Toimittajilla oli valmiiksi tarkat ja hyvät tiedot tapahtumasta. Iltaapäivälehdillä oli jopa käytössään kuva kiinniottolanteesta. Tiedotusvälineiden edustajilla oli myös tieto siitä, että kysymyksessä oli sama poika, joka oli nimetty tiedotusvälineissä "kalapuikkopojaksi". C korostaa, että hän ei ole missään yhteydessä käyttänyt tätä nimitystä, mutta oli myöntänyt kysymyksessä olevan saman henkilön.

C kertoo selvityksessään, että hänelle soittaneilla toimittajilla oli tieto myös siitä, että kyseisestä pojasta oli tehty poliisille useita ilmoituksia. C vahvisti toimittajien tiedon.

3.2

Säännöksistä

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (jäljempänä JulkL) 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan poliisille tehty ilmoitukset rikoksesta sekä esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Ne tulevat pääsääntöisesti julkisiksi, kun asia on esillä tuomioistuimen istunnossa taikka virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen. Tiedon antaminen ei saa tällöinkään vaarantaa rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuttaa asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä tai estää tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain mukaan. JulkL 23 §:n 1 momentin mukaan tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, ei saa paljastaa.

Esitutkintalain 49 §:n mukaan esitutkinnasta on tiedotettava siten, ettei ketään aiheuttomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa ja haittaa.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 8 §:n mukaan rikoksesta epäillyn nimen tai hänen kuvansa saa antaa julkisuuteen vain, jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi, epäillyn kiinni saamiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä.

Sisäasiainministeriö on antanut poliisin ulkoisesta tiedottamisesta ohjeen (SM-2005-03391/YI-3), joka on julkaistu sisäasiainministeriön määräyskokoelmassa. Ohjeen mukaan yleisjohtajan tehtävänä on tiedottaa sidosryhmille, ylemmälle organisaatiossa ja päättää tiedotustilaisuuksien järjestämisestä.

Sisäasiainministeriön ohjeen mukaan poliisin viestintä ei saa leimata eikä halventaa yksittäisiä ihmisiä tai ihmisryhmää. Erityisesti poliisin ulkoinen tiedottaminen, mutta myös sisäinen ja epävirallinen viestintä muodostavat sen mielikuvan, joka poliisista ihmisille muodostuu. Viestinnässä käytettävillä ilmaisuilla ei saa vaarantaa ihmisten luottamusta poliisin puolueettomuuteen ja tasapuolisuuteen. Viestinnän tyyli tulee mahdollisuuksien mukaan valita tilannekohtaisesti ottaen huomioon lukija- tai kuulijakunta.

3.3

Arviointi

Aluksi on syytä todeta, että rimitys "kalapuikkopoika" oli tullut julkisuuteen ja yleiseen tietoisuuteen siitä, kun erään koulun oppilas oli tammikuun 2009 alkupuolella ottanut kouluruokailun yhteydessä neljä kalapuikkoa, vaikka niitä olisi saanut ottaa vain kolme. Kun hän ei ollut emännän, opettajien ja kuraattorin pyynnöstä suostunut laittamaan ylimääräistä kalapuikkoa takaisin tarjoiluastiaan, paikalle oli kutsuttu poliisipartio. Poliisipartion saapuminen kouluun oli lehtitietojen mukaan sähköistänyt tunnelmaa niin, että osa oppilaista oli alkanut riehua ja heitellä paperiroskia käytävillä. Poliisi oli poistunut keskustelujen jälkeen, noin puoli tuntia myöhemmin paikalta.

Tapauksesta kirjoitettiin tammikuussa 2009 runsaasti iltapäivälehdissä ja muissa pääkaupunkiseudun lehdissä. Lisäksi sen tiimoilta käytiin vilkasta keskustelua internetin keskustelupalstoilla.

Kantelu koskee tiedottamista samalle koululle 28.1.2009 suuntautuneesta poliisin hälytystehävästä. Poliisille tulleen ilmoituksen mukaan tummiin vaatteisiin pukeutuneen pojan oli nähty koulun alueella osoittelevan käsiaseella toista henkilöä. Koska Suomessa oli aikaisemmin tapahtunut kaksi vakavaa kouluampumista, poliisi selvityksensä mukaan suhtautui asiaan vakavasti ja toimi mahdollisimman huolellisesti ampumismahdollisuuden torjumiseksi.

Rikoskomisario B toimi tilanteessa poliisitoiminnan yleisjohtajana, joten tapahtumaan liittyvä tiedottaminen oli hänen vastuullaan. B:n mukaan hänelle soittaneen toimittajan tiedossa oli, että kysymyksessä oli sama poika, joka oli vain muutamaa viikkoa aikaisemmin esiintynyt ns. kalapuikkoasiassa.

B kertoo päättäneensä häneltä kysyttäessä vahvistaa tiedon pojan henkilöllisyydestä. Hän kuitenkin kieltää käyttäneensä pojasta tiedotusvälineissä mainittua nimitystä, vaan ainoastaan vahvistaneensa, että kysymyksessä oli toimittajan tarkoittama henkilö, eikä hän myöskään kertonut pojan nimeä.

Joka tapauksessa B tuli kuitenkin näin yhdistäneeksi häiriön aiheuttajan samaksi henkilöksi, joka oli aikaisemmin esiintynyt niin sanotussa kalapuikkoasiassa.

Rikoskomisario C toimi asiassa tutkinnanjohtajana ja vastasi esitutkintaa koskeviin tiedusteluihin. Myös C vastasi tiedotusvälineiden tiedusteluun siinä vaiheessa, kun toimittajien tiedossa oli kyseisen pojan henkilöllisyys. Myöskin hän kieltää käyttäneensä nimitystä "kalapuikkopoika". Kyseisestä pojasta poliisille tehtyjen ilmoitusten lukumäärästä kertominen ei C:n mukaan voinut millään tavoin haitata pojan asemaa koulussa tai muuallakaan. Tietojen antaminen päinvastoin vähensi C:n mukaan pojan mahdollista leimaamista.

C katsoo selvityksessään, että esillä oleva tilanne luokitellaan poliisissa erityistilanteeksi. Poliisin ulkoista tiedottamista koskevissa ohjeissa (SM-2005-03391/YI-3) todetaan kohdassa 4.5. vaativien tilanteiden ja erityistilanteiden tiedottamisen osalta (s. 10-11) muun muassa seuraavaa:

"Vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa ei voida pitäytyä vain päätöksistä tiedottamiseen, vaan on myös huolehdyttävä siitä, etteivät puutteelliset, väärät tai harhaanjohtavat tiedot kärjistä tilannetta. Ilmoitus siitä, ettei ole uutta kerrottavaa, saattaa olla tällaisissa tilanteissa yhtä tärkeä tieto kuin uudet tiedot."

B ja C katsovat vastauksillaan varmistaneensa sen, että asiassa ei tule väärinkäsityksiä.

Omana kannanottonani totean, että kysymys oli alle viisitoistavuotiaista henkilöistä, joista poliisilla ei ole ollut tarvetta antaa tarkempia tietoja. B:n ja C:n olisi mielestäni tullut jättää vahvistamatta toimittajien epäilyt henkilöstä. C:n olisi niin ikään ollut syytä olla lausumatta poliisille tehdyistä tutkintapyyntöistä. B ja C olisivat voineet esimerkiksi vastata, että kysymyksessä oli kaksi alle viisitoistavuotiaista koulun oppilasta ja että poliisi ei voi kertoa asiasta enempää.

3.4

Toimenpiteet

Saatan rikoskomisario B:n ja rikoskomisario C:n tietoon edellä kohdassa 3.3. esittämäni näkökohdat ja käsitykseni tietojen antamisesta tapauksessa, jossa poliisitoimien kohteeksi on joutunut alle viisitoistavuotias henkilö.